

Downloaded from UvA-DARE, the institutional repository of the University of Amsterdam (UvA)
<http://hdl.handle.net/11245/2.154670>

File ID uvapub:154670
Filename Vacancy_Studies_inleiding
Version final

SOURCE (OR PART OF THE FOLLOWING SOURCE):

Type book chapter
Title Inleiding = Introduction
Author(s) E. Rietveld, R. Rietveld
Faculty AMC-UvA
Year 2014

FULL BIBLIOGRAPHIC DETAILS:

<http://hdl.handle.net/11245/1.435831>

Copyright

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content licence (like Creative Commons).

VACANCY STUDIES

Editors-in-Chief [Hoofdredacteurs](#)

Ronald Rietveld & Erik Rietveld

Editors [Redactie](#)

Martine Zoeteman & Arna Mackic

Authors [Auteurs](#)

Ronald Rietveld, Erik Rietveld, Jurgen Bey,

Arna Mackic, Barbara Visser,

Ester van de Wiel, Martine Zoeteman

EXPERIMENTS
& STRATEGIC
INTERVENTIONS
IN ARCHITECTURE
EXPERIMENTEN
& STRATEGISCHE
INTERVENTIES IN
ARCHITECTUUR

Inleiding

Erik Rietveld en Ronald Rietveld

Vacancy Studies biedt een optimistisch perspectief op leegstand. Een collectief van ontwerpers, wetenschappers, kunstenaars en specialisten bouwt door middel van de ontwerpbenadering van strategische interventies en experimenten in de praktijk aan nieuwe denkbeelden voor tijdelijk hergebruik van leegstaande gebouwen en terreinen. In het komende decennium keert de ruimtelijke opgave immers om door de massale leegstand: ‘programma zoekt gebouw’ wordt ‘gebouw zoekt programma’. *Vacancy Studies* heeft als doel om zowel ontwerpers als docenten en studenten in het ontwerponderwijs nieuwe inzichten en tools aan te reiken voor deze ontwerp-opgave. Dit boek markeert een nieuw professioneel vakgebied.

Het vertrekpunt is de tentoonstelling ‘Vacant NL,’ in het Nederlands paviljoen op de Architectuurbiënnale van Venetië in 2010 (zie p. 10, 20 & 46). De hier gepresenteerde installatie toonde de ongekende mogelijkheden van 10.000 leegstaande publieke en overheidsgebouwen uit de 17e, 18e, 19e, 20e en 21e eeuw in Nederland. Denk hierbij aan kerken, kloosters, vliegvelden, paleizen, gevangenis- en watertorens, vuurtorens, forten en bunkers. Deze zee van leegstaand erfgoed biedt unieke gebruiksmogelijkheden en ruimte voor experiment en innovatie.

RAAAF [Rietveld Architecture-Art-Affordances] is naar aanleiding van de tentoonstelling in Venetië diverse vervolgprijzen en initiatieven gestart, waaronder de oprichting van een masteropleiding aan het Sandberg Instituut, de eerste ter wereld die deelnemers met verschillende achtergronden opleidt tot specialisten in tijdelijk hergebruik: Studio Vacant NL. Naast het ontwerpen aan ‘tijdelijkheid als strategie’ staat Studio Vacant NL bekend om het een-op-een in de praktijk testen van de ambities en het ontwikkelen van tools voor sequentieel tijdelijk gebruik: het doorverhuizen van gebouw naar gebouw.

Dit boek bestaat uit twee delen. Deel I, ‘Surfen op de zee van leegstand’, presenteert een visie op de potentie van leegstand en een nieuwe analyse- en ontwerpbenadering: strategische interventies. Deel II, ‘Parachutespringen boven Vacant NL’, gaat over experiment in het ontwerponderwijs en de praktijk.

Deel I: Surfen op de zee van leegstand

Met Vacant NL plaatste RAAAF de leegstandsproblematiek in Nederland in een nieuw, optimistisch daglicht. De tentoonstelling ‘Vacant NL’ leidde tot veel nieuwe initiatieven van ontwerpers, beleidsmakers en marktpartijen en inmiddels staat hergebruik van leegstaande gebouwen boven aan de ruim-

Introduction

Erik Rietveld and Ronald Rietveld

Vacancy Studies provides an optimistic perspective on vacancy. Using the ‘strategic interventions’ design approach and experiments in real life, a collective consisting of designers, scientists, artists and specialists is developing new ideas for the temporary use of vacant buildings and sites. After all, over the next decade the massive scale of vacancy means the usual spatial task will be inverted: ‘programme seeks building’ will become ‘building seeks programme’. The aim of *Vacancy Studies* is to equip designers as well as teachers and students in design education with new insights and tools to carry out this novel design task. This book marks a new professional field of study.

Our starting point is the ‘Vacant NL’ exhibition for the Dutch pavilion at the 2010 (see p. 10, 20 & 46) Venice Architecture Biennale. The installation presented here demonstrated the unprecedented possibilities opened up by the 10,000 vacant public and government buildings in the Netherlands. These structures date from seventeenth, eighteenth, nineteenth, twentieth and twenty-first centuries and include churches, convents, airports, palaces, prisons, water towers, lighthouses, fortresses and bunkers. This ‘sea’ of vacant heritage sites offers opportunities for unique uses as well as space for experimentation and innovation.

The exhibition led RAAAF [Rietveld Architecture-Art-Affordances] to start a number of follow-up projects and initiatives, such as developing the Studio Vacant NL Master’s programme for the Sandberg Instituut. The programme is a world first, aimed at training participants from different disciplines as specialists in the temporary use of vacant buildings and sites. Besides developing ‘temporariness as a strategy’, Studio Vacant NL is known for its one-to-one testing of the ambitions and development of tools for sequential temporary use: the constant moving from one building to another.

This book consists of two parts: Part I, ‘Surfing on a Sea of Vacancy’, presents a vision of the potential offered by vacancy and a new way of analyzing and designing known as ‘strategic interventions’; Part II, ‘Parachuting above Vacant NL’ deals with experimentation in design education and in real life.

Part I: Surfing on a Sea of Vacancy

Vacant NL enabled RAAAF to shed a new, optimistic light on the Netherlands’ vacancy issues. The ‘Vacant NL’ exhibition inspired many new initiatives from designers, policymakers and market players, and the reuse of vacant

telijke agenda van de Nederlandse overheid. Eén belangrijke boodschap wordt echter onvoldoende opgepikt. Leegstaande publieke en overheidsgebouwen zouden in de tussentijd, namelijk vanaf het moment dat een gebouw leeg komt te staan tot de start van renovatie, sloop of herbestemming, kunnen worden hergebruikt voor economisch relevante innovatie. De overheid heeft een Kennis en Innovatie Agenda (KIA) vastgesteld die Nederland via onderwijs, kennis, innovatie en ondernemerschap tot de wereldtop van kennis-economieën wil laten horen. Deze nationale ambitie vereist niet alleen excellent onderzoek en onderwijs, maar ook specifieke ruimtelijke condities. Mede door een eenzijdige focus op traditionele economische parameters is daar tot nu toe nauwelijks aandacht aan besteed. Daarnaast is er veel innovatie nodig om bij te kunnen dragen aan oplossingen voor complexe maatschappelijke vraagstukken. Eigenlijk een cultuur van ontwerpen waarin de samenwerking tussen wetenschappers, ontwerpers, kunstenaars, vaklieden, ondernemers en kennisinstututen centraal staat. Door inspirerende leegstaande ruimtes hiervoor tijdelijk beschikbaar te stellen, is er kruisbestuiving en experiment mogelijk. Innovatie ontstaat immers vaak wanneer een probleem vanuit verschillende invalshoeken en verschillende disciplines wordt bekeken. Dit alles biedt concrete aanknopingspunten voor de verdere ontwikkeling van het vakgebied Vacancy Studies.

De potentie van leegstand voor innovatie

Het eerste hoofdstuk verheldert het nieuwe perspectief dat Vacancy Studies biedt. Er wordt uitgebreid ingegaan op zowel de maatschappelijke relevantie als de relevantie van de nieuwe ontwerpbenaderingen die in dit boek aan bod komen. Er wordt expliciet gemaakt wat de koppeling met de KIA kan opleveren. Conclusies uit ontwerpend onderzoek en analyses van praktijkprojecten van RAAAF, Studio Vacant NL en van andere ontwerpers geven verdieping aan deze visie. Het *Placebook Panorama* (zie pp. 24–27) laat aan de hand van 33 leegstaande gebouwen en de netwerken van zes personen uit verschillende disciplines zien welke rol deze gebouwen hebben gespeeld en vooral wat ze zouden kunnen betekenen in de toekomst.

Dutch Atlas of Vacancy

Hoofdstuk 2 laat aan de hand van de *Dutch Atlas of Vacancy* het oneindige scala aan tijdelijke gebruiksmogelijkheden van leegstaande gebouwen zien. Het is bijzonder dat er een overvloed bestaat aan ruimtes die niet eenvormig zijn maar juist heel divers, doordat de gebouwen, zoals een vuurtoren, kerk of fort, ooit voor een specifiek gebruik ontworpen zijn. Precies deze diversiteit

buildings is now one of the Dutch government's top planning priorities. However, one vital message of our vision has still not been picked up: vacant public and government buildings could be reused for economically relevant innovation from the moment they become vacant up to the moment they are renovated, demolished or redeveloped. The government has established a Knowledge and Innovation Agenda (KIA) that aims to use education, knowledge, innovation and entrepreneurship to ensure a leading international role for the Netherlands in the knowledge economy. This national ambition requires not only excellent research and education but also specific spatial conditions. So far, this aspect has hardly received any attention, partly due to a one-sided focus on traditional economic parameters. Furthermore, a great deal of innovation is needed to contribute to addressing complex societal questions: a culture in which design skills and collaboration between scientists, designers, artists, craftsmen, entrepreneurs and centres of expertise are central. Making inspiring vacant spaces temporarily available for this type of collaboration creates opportunities for cross-fertilization and experimentation. After all, innovation is often the result of considering a problem from different angles and from different disciplines. All these aspects provide concrete leads for further development of Vacancy Studies as a field of study.

The Potential for Innovation Offered by Vacancy

The first chapter illuminates the new perspective opened up by Vacancy Studies. Consideration is given to both the societal relevance of temporary reuse of vacancy and the relevance of the new design approaches that are discussed in this book. The benefits of the link with the Knowledge and Innovation Agenda (KIA) are also made clear. Conclusions from design research and analyses of actual projects implemented by RAAAF, Studio Vacant NL and other designers add depth to the vision of using vacancy for innovation. The *Placebook Panorama* (see pp. 24–27) uses 33 vacant buildings and the networks of six people from different disciplines to show the role played by these buildings in the past and, above all, their potential future significance.

The Dutch Atlas of Vacancy

Chapter 2 uses the *Dutch Atlas of Vacancy* to show the endless variety of possibilities for temporary use offered by vacant buildings. What is special is the abundance of extremely diverse rather than uniform spaces because the buildings—lighthouses, churches, fortresses and so on—were once built for specific purposes. Thanks to this diversity, these vacant buildings can provide us with endless possibilities for use or 'affordances'¹. In addition to

maakt dat deze leegstaande objecten ons oneindig veel ‘handelingsmogelijkheden’ of ‘affordances’¹ bieden. Behalve de eigenschappen van de gebouwen zelf bepaalt de ‘creatieve ecologie’ in belangrijke mate de kansen voor een bepaald type gebruik. Die zijn voor ieder gebouw anders. Het betreft bijvoorbeeld de relaties met uiteenlopende voorzieningen en kennisnetwerken, zoals de nabijheid van onderwijsinstellingen, bedrijven en de aanwezigheid van mensen of juist de afwezigheid daarvan.

Strategische interventies als ontwerpbenadering

Leegstand is een urgente maatschappelijke opgave die vraagt om een nieuwe analyse- en ontwerpbenadering. Strategische interventies zijn precies gekozen en zorgvuldig ontworpen ingrepen in stad of land die een gewenste ontwikkeling in gang zetten. De gewenste ontwikkeling is in dit geval het benutten van leegstand voor innovatie. Dit vraagt om een nieuwe locatie- en contextspecifieke manier van denken en kijken. De kunst is om kansen op regionaal en nationaal schaalniveau te verbinden met de lokale kwaliteiten. Standaardrecepten voor ontwerp zijn hierbij niet het streven. Om te laten zien hoe deze ontwerpbenadering leidt tot nieuwe concepten en inzichten die in de praktijk inzetbaar zijn, wordt de werkwijze van strategische interventies concreet gemaakt aan de hand van het project Secret Operation 610 (RAAAF | Studio Frank Havermans).

Deel II: Parachutespringen boven Vacant NL

Om Vacancy Studies als vakgebied verder te kunnen ontwikkelen, zijn fundamenteel andere denk- en werkwijzen dringend nodig in zowel de ontwerp-praktijk als het onderwijs. Aangezien onderwijs de uitgelezen plek voor experiment is, kan juist hier goed ingespeeld worden op nieuwe vraagstukken. Het Sandberg Instituut (verantwoordelijk voor de masteropleidingen van de Rietveld Academie in Amsterdam) is hierin voorbeeldstellend, omdat het de kans heeft gegrepen om nieuwe actuele opgaven een plek te geven in een hele reeks tijdelijke masters. Studio Vacant NL is hier het eerste resultaat van. Met deze tweejarige opleiding heeft het Sandberg Instituut talentvolle ontwerpers uit diverse disciplines en enkele wetenschappers opgeleid tot specialist in tijdelijk hergebruik van gebouwen, met andere woorden, het is een tijdelijke master over tijdelijk gebruik. Een belangrijk streven van Studio Vacant NL is het ontwerpen voor sequentieel tijdelijk gebruik: het vlot doorverhuizen van gebouw naar gebouw in de zee van leegstand. Vaak is het eenvoudiger om van eigenaren toestemming te krijgen voor kortdurend gebruik dan

¹ Affordances zijn handelingsmogelijkheden die de omgeving ons biedt. Zie: Gibson, J.J. (1979) *The ecological approach to visual perception*. Boston: Houghton Mifflin. Zie ook p. 89.

the qualities of a building itself, the ‘creative ecology’ to a large extent also determines the opportunities for a particular type of use. This varies from one building to another and concerns, for example, a building’s relationship with a variety of services and knowledge networks: its proximity to universities and companies, the presence – or absence – of people and so on.

Strategic Interventions as a Design Approach

Vacancy is an urgent societal issue that requires a new way of working: ‘strategic interventions’ are precisely chosen and carefully designed interventions in a city or landscape that set in motion a ‘desired development’ – in this case, the use of vacancy for innovation. This requires a new location- and context-specific way of thinking and looking. The key is to link opportunities on a regional or national level with local qualities. Standard recipes for design are not the goal here. In order to illustrate how this design approach can lead to new concepts and insights that can be implemented in practice, the strategic interventions approach is made concrete using the Secret Operation 610 project (RAAAF | Studio Frank Havermans).

Part II: Parachuting above Vacant NL

In order to further develop Vacancy Studies as a discipline, fundamentally different ways of thinking and working are urgently needed in both design practice and in education. Educational institutions are the perfect place for experimentation and they therefore provide excellent conditions to explore new issues. The Sandberg Instituut, which is responsible for the Master’s programme at the Gerrit Rietveld Academie in Amsterdam, is exemplary in this regard: it has seized the opportunity to include contemporary, societally relevant issues in a whole series of temporary Master’s programmes, the first of which is Studio Vacant NL. The Sandberg Instituut has used this two-year programme to train talented designers from various disciplines and a few researchers as specialists in the temporary use of buildings; i.e. it is a temporary Master’s on temporary use. One of Studio Vacant NL’s main aims is to develop designs for sequential temporary use: the rapid moving from building to building in the sea of vacancy. It is often easier to obtain an owner’s permission for a short-term rather than for a long-term use of a building. Moreover, sometimes in the interim period programmes are viable that would be impossible to fit into a long-term zoning plan. Due to the huge number of available buildings, there is always an endless supply of buildings available

¹ Affordances are possibilities for action provided to us by the environment. See Gibson, J.J. (1979), *The Ecological Approach to Visual Perception*. Boston: Houghton Mifflin. See also insert on p. 89.

voor het langdurig opeisen van een gebouw. Bovendien blijken er in ‘de tussentijd’ programma’s mogelijk die onmogelijk zouden passen in een bestemmingsplan voor de lange termijn. Door het enorm grote aantal beschikbare gebouwen is er voor iedereen die bereid is om door te verhuizen te allen tijde een immense voorraad gebouwen beschikbaar. Voor ontwerpers ligt hier een uitdaging om strategieën en tools te ontwikkelen die dit doorverhuizen eenvoudig en spannend kunnen maken.

Vakmanschap in de tussentijd

Hoofdstuk 4 beschrijft hoe de masteropleiding Studio Vacant NL deelnemers met verschillende achtergronden heeft opgeleid tot specialisten in tijdelijk hergebruik. Docent Ester van de Wiel, die meer dan vijftien jaar ervaring heeft met het ontwerpen voor tijdelijk gebruik, beschrijft in dit hoofdstuk hoe de participanten van Studio Vacant NL vanuit eigen fascinaties specifieke ontwerptools en herhaalbare strategieën voor sequentieel tijdelijk gebruik in de tussentijd hebben ontwikkeld. Aan de hand van enkele afstudeerprojecten wordt duidelijk hoe met werkplaatsstages nieuwe ambachten zijn gecreëerd. De mogelijkheid om een op een te testen en te experimenteren in de praktijk was hierbij van groot belang.

Scenario’s voor leegstand: Sneeuwwitje ‘meets’ Moby Dick

Barbara Visser schetst in hoofdstuk 5 acht innovatieve manieren om met leegstaand vastgoed om te gaan. Scenario’s die niet bedacht zijn vanuit het idee dat er een oplossing voor een probleem moet worden gevonden, maar vooral vanuit de enorme potentie die de leegstand biedt. Barbara Visser is beeldend kunstenaar en is sinds 2010 betrokken bij Vacant NL. Zij heeft de beste gerealiseerde projecten en ideeën van Studio Vacant NL geselecteerd en licht die in dit hoofdstuk toe. Concepten als de ‘Uitgeverij van Leegstand’ en ‘White Whales’ tonen aan dat de beoogde kruisbestuiving tussen architecten, kunstenaars en wetenschappers leidt tot vernieuwende perspectieven op het vraagstuk.

Vergezichten in het witte land

Hoofdstuk 6 presenteert de toekomstvisie van ontwerper Jurgen Bey, directeur van het Sandberg Instituut en initiatiefnemer van Studio Vacant NL. Bey houdt een pleidooi voor leegstand als middel voor kennisontwikkeling. Ook plaatst hij het belang van de potentie van leegstand voor innovatie in het perspectief van het onderwijs. Op het moment dat de leegstaande plekken in de stad als ‘witte vlekken’ worden gezien die men tijdelijk in gebruik kan nemen voor relevante programma’s, ontstaat een wereld met ongekende mogelijkheden. We kunnen onszelf gaan zien als de bouwmeesters van dat witte land.

to anyone prepared to move. This provides a challenge to designers to develop strategies and tools that can make this constant moving simple and exciting.

Designing for Temporary Use as a Profession

Chapter 4 describes how the Studio Vacant NL Master’s programme has trained participants from different disciplines as specialists in temporary use. Lecturer Ester van de Wiel, who has over fifteen years of experience in temporary-use design, describes how the Studio Vacant NL participants devised specific design tools and strategies that can be reproduced for sequential temporary use in a building’s interim period, based on their own fascinations. A few graduation projects make clear how traineeships can lead to new skills. The opportunity to carry out full-scale experiments in real life was of great importance in this regard.

Scenarios for Vacancy: Snow White Meets Moby Dick

In chapter 5, Barbara Visser briefly describes eight innovative ways to deal with vacant properties. The starting point for these scenarios is that vacancy creates huge potential, rather than seeing it as a problem that needs to be solved. Barbara Visser is a visual artist and has been involved with Vacant NL since 2010. She has selected the most successfully realized Studio Vacant NL projects and ideas and explains them in this chapter. Concepts such as the ‘Uitgeverij van leegstand’ (Publisher of Vacancy) and ‘White Whale’ demonstrate that the intended cross-fertilization of ideas from the worlds of art, architecture and science does result in innovative perspectives on this issue.

New Horizons in the Blank Land

Chapter 6 presents designer Jurgen Bey’s vision of the future. Bey is director of the Sandberg Instituut and the initiator of Studio Vacant NL. He argues for vacancy as a means of developing knowledge. He also emphasizes the importance of the potential presented by vacancy for innovation in the context of education. Once the vacant places in a city are seen as ‘blank spots’ that can be used temporarily for specific programmes, a world of unprecedented possibilities opens up. We can start to see ourselves as the architects of that blank land.